

EMLÉKEZÉS LESZIH ANDORRA

DEÁK GÁBOR

Huszonöt éve annak, hogy Leszih Andor, a Herman Ottó Múzeum csaknem 50 éven át volt vezetője meghalt. Múzeumi működését 1905-től lehet számítani, mint-hogy ekkor vette át ezt a munkakört Molnár József református főgimnáziumi tanártól. Városi státusban csak 1915-től volt, ezt megelőzően 1899-től a Magyar Általános Biztosító Társaság miskolci Felügyelőségén dolgozott, ott kapott fizetést, mint levelező. Már 1901-ben önkéntes gyakornokként segítette a múzeum rendezését, s ebben diákkori tárgyszeretete, a régiségek iránti érdeklődése volt a motiváló. A múzeumnál aztán 1950-ig működött, előbb mint múzeumőr, majd 1950 januárjáig mint múzeumigazgató. Az említett múzeumóri állásokat csak a felszabadulás után szervezték át múzeumigazgatói státusokká.

Most, amikor erre a hosszú múzeumi pályára visszatekintünk, s benne Leszih Andor munkásságát igyekszünk összefoglalni, több olyan téma is kínálkozik, amely összefügg ezzel a múzeumi munkával, minthogy a *közművelődés* e köré az intézmény köré összpontosult: Borsod–Miskolci Közművelődési és Múzeum Egyesület.

Leszih Andorról először úgy beszélhetünk, mint ennek a munkának egyik úttörőjéről. de úgy is, mint aki mindennapos munkása volt a múzeumi gyűjtemények rendezésének, a miskolci múzeum létrehozásának. Tevékenysége találkozott a város, a miskolci iskolák múlt iránt érdeklődő, s a századforduló előtt, különösen a millennium által felébresztett nemzeti múlt iránti érdeklődés képviselőinek, elsősorban tanároknak és városi tisztviselőknek is azzal a törekvésével, hogy itt gyűjtsék össze az emberi és nemzeti kultúra tárgyi emlékeit.

De beszélhetünk Leszih Andorról úgy is, mint tudósról. Önéletrajzaiban magáról csak a legszűkebb adatokat mondja el. Inkább arról ad számot, hogy mit végzett abban a munkakörben, amit diákkorától szenvedélyének, majd élethivatásnak tekintett. Ilyennek is ismertük Őt, a közszolgálat emberének, akinél a magánélet háttérbe szorult, s fő dolog, s mindennapos gond és feladat az intézmény, a miskolci múzeum volt.

Megilletődve vettem kezembe Leszih Andor hagyatékából azt a fényképet, amely 1908-ban Kolozsváron készült, s amelyen az akkor ott rendezett országos régészeti tanfolyam résztvevői láthatók. A kép maga a magyar régészet története. Talán nem lesz szerénytelenség, ha személyes kapcsolataim szerint is megemlítek némelyeket azok közül, akik ott láthatók. Így mindenekelőtt *Pósta Bélát*, aki a magyar régészettudomány atyja volt, akinek síremléke ma már meg sincs a kolozsvári házsongárdi temetőben. A miskolci volt Felső-Kereskedelmi Iskola 100 éves története írása közben találkoztam

városunk őskori leleteinek meghatározása kapcsán nevével és személyével, *Gálffy Ignác* hívására ott volt a miskolci fűtőháznál is az 1900-ban talált mamutagyar feltárásánál és meghatározásánál a többi neves régésszel, a tanítványokkal. Így *Roska Márton*-nal, a közvetlen „*Marci bácsival*”, aki Pósta Béla után átvette a magyar régészet nesztori szerepét. De ott vannak a fényképen mindazok, akik a magyar múzeumi és levéltári munkában, a magyar történelmi források gyűjtésében és feltárásában az alapozó munkát végezték: *Kelemen Lajos*, *Csutak Vilmos*, előbbi a kolozsvári unitárius kollégium tanára volt, majd az „élő erdélyi levéltár”, utóbbi a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégium tanára, igazgatója, a Székely Nemzeti Múzeum megszervezője és igazgatója. Ott volt *Balczer György* neves régész Nagybányáról, *Bodroghy János* Nagyenyedről, *Cholnoky Jenő* Kolozsvárról, *Kenessey Béla*, aki később – Szász Domokos után – erdélyi református püspök lett, *Szász Ferenc* Marosvásárhelyről, *Móra Ferenc* Szegedről és sokan mások. Ezek között volt ott Miskolcra Leszih Andor, aki nem doktrinér, vagy egyetemi képzettségű „régész”, archeológus vagy történész volt, hanem önkéntes munkása a miskolci múzeumnak, a Borsod–Miskolci Közművelődési és Múzeum Egyesülettől kapott „tiszteletdíjas” múzeumőr, de annál lelkesebb és már akkor az érmék meghatározásában neves, elismert szakember.

Azt is jeleztem már, hogy az ország legtöbb városában a múzeum a helyi iskolák, gimnáziumok, kollégiumok tanárainak önkéntes munkásságából indult el, mint ahogy ezeknek a múzeumoknak az első gyűjteményei is ezeknek az iskoláknak a gyűjteményeire támaszkodtak, legyenek azok régészeti, numizmatikai, természettudományi – növénytan, állattan – gyűjtemények, s csak megfelelő szakember kellett hozzájuk, hogy e gyűjteményekből tudományosan rendszerezett múzeumi anyag legyen. Így történt ez Miskolcon is, Sepsiszentgyörgyön is, de Nagyenyeden is, s nemcsak a történelmi emlékek gyűjtésében, hanem az irodalmi emlékekkel is: a zilahi volt Református Weselényi Kollégiumban *Szász Árpád* szervezésében, vagy Nagykörsön a kollégiumban *Törös László* munkássága révén. Vagy említsem az esztergomi várásatásoknál Lepold kanonok nevét, aki az ottani szeminárium tanára volt, s botjával tapogatta a földet, ahol a betemetett romokat sejtette.

A miskolci múzeum első kiállító helyiségei a Gálffy Ignác által vezetett Miskolci Polgári és Kereskedelmi Iskola II. emeleti folyosója végéből elkerítve és egy tanteremből álltak (ez a későbbi Leánypolgári Iskola volt a Dayka Gábor és a mai Szabó Lajos utca sarkán), egészen addig, amíg Soltész Nagy Kálmán polgármester a volt református főgimnázium régi épületében, a mai Papszeren az „öreg” múzeumban nem adott helyet neki. Az így létrehozott miskolci múzeum szakosztályait is középiskolai tanárok vezették, fizetés és tiszteletdíj nélkül. Múzeumórré – mint említettük – 1905-ig hasonló megbízással *Molnár József* főgimnáziumi tanárt választották, aki 1905-ben adta át ezt a munkakört Leszih Andornak. A természettudományi szakosztály élén *Budai József* református főgimnáziumi tanár, a könyvtári, levéltári és történelemtudományi szakosztály élén *Brósz Károly* kereskedelmi iskolai tanár, a művészeti szakosztály élén pedig *Kis Lajos*, ugyancsak református főgimnáziumi rajztanár állott. Leszih Andor a régészeti szakosztályt kapta, ahol Gálffy Ignác irányításával dolgozott.

Ki volt ez a Leszih Andor, mindnyájunk „Andor bácsi”-ja? Önéletrajzai kizárólag adatszerűek. Eszerint: „régí miskolci iparoscsalád leszármazottja vagyok, születtem 1880. szeptember 19-én Miskolcon. Édesapám gőzmalmi tisztviselő volt”. Anyja *Kondói Kis Ilona*, felesége: *Zsupán Zsuzsanna*, leánya: *Leszih Olga* (néhai Csernák Béláné). Végzettsége: gimnáziumi érettségi, 1899-ben a miskolci Ref. főgimnáziumban. 1908-ban régészeti tanfolyam a végzettsége, muzeológiai szakon, beszél: magyarul, „részben” németül. Állandóan Miskolcon lakott. Nem volt katona, nem volt párttag. Külföldön 1927-ben járt: Bécsben és Grázban a múzeumok tanulmányozására. 1899-től 1915-ig az Első Magyar Általános Biztosító Társaságnál volt tisztviselő, levelező, 1915-

től Miskolc város állományában a Borsod-Miskolci Múzeummal a VIII. fizetési fokozatban, de ebbe a státusba 1923-ban került visszamenőleges hatállyal 1915-ig, 1920-tól 23-igapidíjas. Ennyi van életrajzában és személyi lapjain.

Életrajzírói részletezik családfáját. Eszerint nagyapja, *Leszih Dániel*, jó nevű lakatos volt, aki mindenhez értett. A Zsolcai kapuban jól felszerelt műhelye volt, a Papszeren ismert volt a Leszih-ház. Szomszédságában lakott Kis Lajos gimnáziumi tanár is. a Múzeum már említett művészeti vezetője. Egyik életrajzírója, *Bárczy János* említi, hogy a családban eleven hagyomány volt az 1848–49-es szabadságharc emléke, sőt Leszih Andor nagyapja, a már említett Leszih Dániel is az önkényuralom elleni tiltakozásul hagyta el a Leszich névből a ch-s végződést. Azt is írja Leszih Andor édesapjáról, *Leszih Lajosról*, hogy ez tovább folytatta, sőt növelte apja iparos műhelyét, vagyonos polgára lett a városnak, és felesége gyógyíthatatlan betegsége felemésztette a nagy vagyont, minthogy a megfelelő kezelés reményében Leszih Lajos minden vagyonát feláldozta, s műhelyét is elhanyagolta, így szegényedett el, s lett a gőzmalomnál tisztviselő.

Említettük, hogy Leszih Andor sohasem volt katona. De helytállásával mindkét világháború alatt és után megőrizte, megmentette a múzeum anyagát: az I. világháború után a cseh, majd román megszállás alatt, a II. világháború alatt és után az átvonuló csapatokkal szemben. A felszabadulás után maga is részt vett a rend és a tisztaság front előtti állapotának a visszaállításában. Az akkori múzeum háromfős személyzettel működött: a múzeumőrrel, a restaurátorral és a hivatalsegédde: Leszih Andor, Megay Géza és Gáspár bácsi voltak ezek. Volt még az I. világháború és a kommün után egy különálló részleg, a könyvtár, itt „Koller bácsi” volt a vezető. Amint megtudtam, B-listázott pedagógus volt, akinek a város itt biztosított egzisztenciát. Ez a könyvtár a város közművelődési könyvtára volt, amely más, könyvkereskedők által fenntartott kölcsönkönyvtári lehetőségek mellett elsősorban a diákok, de a nagyközönség számára is mindig nyitott könyvkölcsönzési és helybenolvasási alkalom volt olvasóteremmel. Elődje a mai II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtárnak, illetve az ebből kivált városi könyvtárnak és könyvtárhálózatnak.

Megemlékezésünk akkor méltó Leszih Andor emlékéhez, alakját akkor idézzük helyesen, ha azt munkássága tükrében nézzük. Mint ember, közvetlen és szerény volt. Szívesen engedte magához közel azokat, akikben valamilyen érdeklődést látott a régészet, a történelmi, vagy akár az irodalmi ismeretek iránt. Mentek hozzá diákok, jöttek hozzá a világ minden részéről szakemberek, tudósok, archeológusok, numizmatikusok, néprajzosok, szoros kapcsolat fűzte a múzeumi gyűjtések és kutatások, a tárgyi feldolgozások minden szerzőjéhez. A numizmatikában országosan elismert szaktekintély volt. Munkásságát a leletmentő tevékenysége, ásatások, szakmai publikációk, előadások, felolvasások rendjében tekintjük át, végül szót kell ejtenünk egy kéziratok naplójáról is, amely Miskolcnak a Tanácsköztársaság alatti történetét tartalmazza naponkénti eseménytörténet, feljegyzések formájában.

1. Egy 1955-ben írt önéletrajzában említi, hogy 49 ízben végzett régészeti ásatást, próbaásatást, kutatást. Ezek között a legfontosabbak voltak: az avasi kőkori – mezolitikus – kovabánya és szerszámkészítő műhelyek feltárása, a középkori Muhi mezőváros romjainak kiásása, a Borsod község határában levő honfoglalás kori földvár és ugyanitt a Derékegyháza területén lévő kőkori őstelep feltárása. Ezen kívül még 83 kisebb és nagyobb tanulmányutat tett és 13 népművészeti gyűjtést végzett. Amint maga is vallotta, már diák korától érdekelték a régi pénzek, ezeket gyűjtötte a régi tárgyakkal együtt.

2. Publikációinak száma 516, ebből 94 Miskolcra és környékére, valamint Borsod vármegye területére vonatkozó írás. Ezek régészeti, művelődéstörténeti, várostörténeti, éremtani közlemények. A felsorolásban – szerényen csak a szűkebb szakterületére vonatkozó írásokat és folyóiratokat említi, mint a *Folia Archeologica*, *Numizmatikai*

Közlöny, Erdélyi Múzeum¹. Csak a Numizmatikai Közlönyben 47 tanulmányt tett közzé. Ehhez a munkásságához járul az, hogy 76 kiállítást rendezett, amelyek közül országos rendezvény volt a Muhi csata 700 éves évfordulójára készített emlékkiállítás, 1928-ban az 1848–49-es szabadságharc emlékkiállítása, a Miskolci Hét alkalmával rendezett kiállítások, a Numizmatikai Társulat által szervezett vándorgyűlések alkalmával létrehozott éremtani kiállítások.

Publikációi, tudományos feldolgozásai közül megemlíthetjük az 1904-ben a *Miskolci Napló*-ban megjelent írását, mely az 1708-as miskolci kincslelet újabb ismertetése és feldolgozása volt. De írt a *Pesti Hírlap*-ban a barcikai bronzkori leletekről, a miskolci *Történelmi és Régészeti Közlemények*-ben a borsodi ásatásokról, a margitpusztai éremleletről, az andornaktályai Kálmán-féle dénárleletről, a borsodi római kori pénzekről, a karcsai éremleletről, Albert király ismeretlen dénárjairól, a Kondó, Sajóvelezd területén talált éremleletekről, az aranyosi, diósgyőri, visegrádi, rakacai éremleletekről. A mezőcsáti háromezer éves leletekről 1935-ben a *Reggeli Hírlap*-ban publikált, az 1924-es avasi templom renoválása kapcsán történt épületfeltárásról, 1932-ben a diósgyőri ásatásokról, ugyanebben az évben a *Magyar Jövő*-ben a mezőkövesdi népvándorlás kori aranyleletekről. 1934-ben a Dudujkán talált szkíta régiségekről, a *Felső-Magyarország* című napilapban jelent meg írása, a szuhogyi Csorbakő vára pénzhamisító műhelyéről a Numizmatikai Közlönyben 1941-ben, ugyanott az andornaktályai Kálmán-kori dénárleletről.

Mint szakavatott numizmata több éremgyűjtemény anyagát dolgozta fel és ismertette, így a dr. Vay Béla érem- és pénzgyűjteményét, Éles Géza gyűjteményét, az iskolák pecsétjeiben szereplő éremmásolatokat, Máhr Pál éremgyűjteményét, s természetesen a Borsod–Miskolci Múzeum gazdag éremtárát. Ennek gyarapodásáról, állapotról folyamatosan beszámolt a Numizmatikai Közlönyben. Szerepelt érdeklődésében a Rákóczi libertás, a Kossuth-bankó, sőt olyan cikke is van, amelyben Rákóczi miskolci pénzverdéjének kérdésében fűz megjegyzéseket Esze Tamás 1947-ben megjelent cikkéhez. Ezek a megjegyzések kritikaiak is.

2. Érdeklődésének másik területe a *történelem* volt. Itt is két témakörbe sorolható Leszih Andor munkássága. A miskolci múzeum legrégebb anyaga az Európa-szerte *bükki kultúra* néven ismert leletegyűttes volt. Ennek feldolgozása, kiállítása, hazai és nemzetközi szaklapokban való ismertetése, fontos muzeológiai munka volt. Ezek a leletek jórészt *Herman Ottó*, *Gálffy Ignác*, *Kadič Ottokár*, *Roska Márton*, *Pósta Béla* és a mecénásként is említhető *Petró József* munkásságához fűződnek. (A Bükk növényvilágának kutatása és gyűjtése Petró József után Budai József nevéhez fűződik). Kadič Ottokárnak a Gálffy Ignáchoz írott levelével én is találkoztam a Berzeviczy Gergely Kereskedelmi és Vendéglátó-ipari Szakközépiskola irattárában, melyben a Bársony János-féle ház építésekor talált szakóca kérdésében cseréltek véleményt. A múzeum szervezőinek köre, de a múzeum vezetőjének kapcsolata is kibővült ezekkel a gyűjtésekkel, leletekkel. A *Numizmatikai Társaságon* túl a *Régészeti Társasággal*, a *Barlangkutató Társasággal*, a *Magyar Orvosok és Természetvizsgálók* – ma talán „környezetvédők” *Társaságával* került kapcsolatba, úgyhogy 1910-ben ez utóbbiak itt tartották országos értekezletüket, a barlangkutatók pedig 1927-ben nemzetközi barlangkutató gyűlést rendeztek Miskolcon, éppen a bükki kultúra leleteinek bemutatására, az ezzel kapcsolatos tudományos értékelés megvitatására. Ásatások is folytak ekkor a megyében neolitikus kori bronz- és vasleletek feltáráására: így Szirmabesenyő határában, Tiszakeszi, Sály, Geszt, Mocsolyás, Vatta körzetében. De érdekelt Leszih Andort az avasi templom múltja, a Rákóczi-torony története, 1903-ból – ma már forrásértékű – feldolgozásai szólnak ezekről.

1. Vö. *Huszár L.*, Leszih Andor (1880–1963). *HOM Évk.* VI. (1964) 207–218.

Irodalmi munkásságában találkozunk – jóval Marjalaki Kiss Lajos Anonymus kutatásai előtt – az Anonymus-kérdéssel. Van cikke a miskolci Református Főgimnázium régi harangjáról – ez 1904-ből, a hallerkői Haller család tárgyi emlékeiről, Miskolc régi címeréről, a miskolci nyomdászok, s a miskolci nyomdászat történetéről, a miskolci festőiskoláról, a görög kereskedők múltjáról, a görög templom műkincseiről, Miskolc város fejező pallosáról, a régi miskolci pincékről, a miskolci fazekasságról, a miskolci heti vásárokról, régi miskolci házakról, az 1815-ös miskolci csizmadia színről, a miskolci színjátszásról, a régi miskolci cégekről. Már 1921-ben írt egy művészeti iskola kérdéséről. De foglalkozott a királyválasztási szokásokkal, régi valutákkal, a négyesi Szepessy család naplójával, amely 1706 és 1718 között íródott, s négyesi Szepessy Pál munkája volt. Írásai között találkozunk a tokaji chyirurgusok történetével, a bodrogkeresztúri szabó céh pecsétjének ismertetésével, a zempléni bognár céh, a tiszalúci, tállyai és abaújszántói takács céhek történetével. Természetesen a miskolci céhekkel is foglalkozott, különösen a csizmadia céhvel. Van szó írsaiban a miskolci fazekasokról, hímezőkről, a különféle miskolci egyesületekről, intézményekről. Izgalmas írása az Egressy-kérdésről írt munkája, amelyben arról van szó, hogy kém volt-e Egressy. A Szendrey Jánosról írt megemlékezése 1927-ben jelent meg, azóta sem készült újabb írás ebben a témakörben.

3. Ezt a történelmi érdeklődést kiegészítette Leszih Andor *néprajzi* gyűjtő- és feldolgozó munkája. Ismeretes, hogy a miskolci múzeum néprajzi gyűjteményének összeállítása és a megyei néprajzi gyűjtőmunka megszervezése Kóris Kálmán nevéhez fűződik. Kóris 1908-ban részletes előterjesztést nyújtott be a Múzeum Egyesülethez, a megyét egységekre, gyűjtési körzetekre felosztva, első helyen ebben a matyó népviseletet és a matyó népművészetet téve. Leszih Andor feljegyzéseiben találunk olyan utalást erre, hogy ez az érdeklődés a századeleji „matyó-lázzal” függ össze, amikor nem is annyira a néprajzi tudományos feldolgozás, hanem az üzleti érdek, és az ezzel kapcsolatos néprajzi propaganda volt a motiváló szempont. De múzeumunkban a néprajzi gyűjtés már 1903-ban megindult, s ez Leszih Andor érdeme. Publikációja is volt már ebben az évben néprajzi témakörből, a népviselet, a népi vásári szokások, a népi Krisztus-ábrázolás köréből. 1906-ban írt a virágvasárnapi szokásokról, 1904-ben a régi magyar táncokról, de foglalkozott a népmesék, népi mesemondás, a pástorélet – a pástor ivópohár – kérdésekkel is. Ez utóbbiról 1935-ben írt. Nem hiányzik írásaiban a bükki szénégetők, a miskolci kocsmák, a borsodi népi hímezések leírása sem.

4. Ugyancsak forrásértékűek azok a *megemlékezések*, amelyek intézményekről és neves személyekről szóltak. Ezek között olyanok vannak, mint 1905-ben „Lévay József 80 éves”, „Szobránczi Samu 50 éves”, Petró József búcsúztatása, a Ruff Ferenc, Kühne Adolf, Szemere Bertalan és a köztársaság, Herman Ottó és a művészet, vagy a Kun Józsefről szóló beszéd.

Az intézmények történetéből természetesen elsősorban a múzeum történetére vonatkozó írások említhetők, különösen fontosak az évi jelentések, amelyekből megtudhatjuk a múzeum tárgyi egységeinek gyarapodását, tájékoztatást kapunk az időszakos kiállításokról. A népkönyvtárak szervezéséről már 1904-ben írt, de sürgette a városi levéltár létrehozását is. Van olyan közleménye, amelyben a Nőiipariskola történetéről és kiállításáról számol be. Ez az iskola is Gálffy Ignác vezetése alatt állott, és szervezése is az ő nevéhez fűződik. Összefoglaló írásai, beszámolóí jelentek meg a Miskolci Közművelődési és Múzeum Egyesületről, a Magyar Természetjáró Egyesületről, ennek az 1907-es miskolci vándorgyűléséről; írt a miskolci kultúrpalota tervéről, 1913-ban a Közművelődési és Múzeum Egyesület különválásáról, a Gálffy Ignác által írt „A Székely Szövetség”-ről és „Székely Nemzeti Segélyalap”-ról, Kadić Ottokárnak a Szeleta-barlangról szóló könyvét 1916-ban recenzióban mutatta be. A Miskolci Művésztelep létrehozásáról is többször cikkezett. 1918-ban beszámolója jelent meg a mis-

kolci gyermekkiállításról, a nyilvános könyvtár kérdéséről. De nem nélkülözhető tájékoztatása ma már a Butykay-féle köedénygyár története című írása. Beszámolót olvashatunk tőle a Magyar Néprajzi Társaság kisgyőri tanulmányútjáról, a Lévay József Közművelődési Egyesületről 1929-ben, a miskolci Ev. Ref. Főgimnáziumról 1937-ben, a diósgyőri várról. Teljességet nem adhatunk, olyan gazdag idevonatkozó publikációs munkássága.

5. A múzeum munkájához tartozott a különböző *kiállítások* rendezése is. Ezen a helyen a képkiallításokról szólnunk, a múzeum egyéb időszakos kiállítását már említettük. Megtudhatjuk ezekből – a Művésztelep mellett – a város szépművészeti érdeklődését, kultúráját, s egyben azt, hogyan gyarapodott a múzeum szépművészeti alkotásokkal, festményekkel. Itt is a semmiről kellett indulni. E kiállítások, képzőművészeti rendezvények között szerepel a Balogh József-féle kiállítás, Kis Lajos református gimnáziumi tanár kiállítása, később Meilinger Dezső festményeinek bemutatása.

Hadd emeljem ki 1911-ből a miskolci elemi iskolák tanulóinak szülője-kiállítását, ahol a gyermekek alkotó munkájának – ma mondanánk: kreativitásának – termékei voltak láthatók, nemegyszer a művészi hajlam korai jelentkezéseként. E vonatkozásban kötelességem itt is emlékeztetni Bíró Sándorra, aki a felszabadulás előtt a Szeles utcai elemi iskola igazgatója volt, s már 1913-ban hirdette és képviselte a gyermekek alkotó munkára nevelésének ügyét, megelőzve a II. világháború előtti tehetségkutatókat.

De volt a múzeumban kiállítása Bartus Ödönnek is.

6. *A könyvtárügy* is szívügye volt Leszih Andornak. De nyilvános közművelődési könyvtár Miskolcon a Múzeumban csak 1920 után jött létre.

Emellett a közművelődési munka mellett egyik életre hívója volt a *Múzeumpártoló Egyesületnek*. Ezzel megvetette a *műemlékvédelem* alapját is. Tagja volt a Műemlékek Országos Bizottságának, a Numizmatikai Társaságnak, a miskolci Jogakadémiának, tiszteletbeli tagja a miskolci Képzőművészek Szabad Szakszervezetének, az Idegenforgalmi Szövetségnek, a Városi Alkalmazottak Szabad Szakszervezetének.

Tekintsünk bele azokba a folyóiratokba is, ahol közleményei, cikkei megjelentek. A felsorolásban az első helyet a napi sajtó foglalja el. Így a *Miskolci Napló*, amelyben 1902-től találunk írásából. Ebben 1924-ig mintegy 150 cikke, ismertetése jelent meg. A *Miskolci Hírlapban* 1909-től publikált, a *Reggeli Hírlapban* 1922-től 1939-ig mintegy 18 cikke jelent meg. A *Magyar Jövőben* 1922-től 1932-ig 16 írása található, a *Felső-Magyarországban* 8, de írásai vannak a *Miskolci Fürdőújságban*, a *Budapesti Hírlapban* és még más országos és helyi újságban.

A szaklapok sora pedig a következő. *Erdélyi Múzeum* 1909-től, a *Történelmi és Régészeti Közlemények*, *Miskolci Szemle*, *Termés*, a *Borsod-Miskolci Közművelődési és Múzeum Egyesület Évkönyvei*, *Numizmatikai Közöny*, *Folia Archeologica*, *Búvár*, *Miskolc monográfiája* (szerkesztette: Halmay Béla–Leszih Andor, – ebben négy fejezetet írt), a *Borsod megyei monográfiája* című, 1939-ben megjelent kötetben szintén 4 tanulmánya van.

Írt a modern iparművészetről, Latkóczy Lajos miskolci festőről a Magyar Élet című lapban 1942-ben, Tóth Lajos miskolci nyomdászprivilegiumáról a Reggeli Hírlapban 1924-ben, a Borsod megyei szkíta leletről a Folia Archeologica-ban 1939-ben, a miskolci Múzeum ásatásairól 1927-ben a Történelmi és Régészeti Közleményekben. Sok más napilapban, folyóiratban, amely közlemények listáját maga állította össze nagy precizitással.

6. Leszih Andor gazdag életművének csak egyik oldala volt a kutató, múzeumrendező és tudományos publikációs munka. Nem választható el ettől más közművelődési tevékenysége, így *felolvasásai*, *előadásai* sora sem. Ilyenekkel is találkozunk a miskolci Közművelődési és Múzeum Egyesületben, az 1909-es miskolci Munkás Gimnáziumban

– amelyet ugyancsak Gálffy Ignác szervezett. De adott elő a *Kálvin Szövetségben*, a budapesti *Numizmatikai Társaságban*, a *Katolikus Diákszövetségben*, a *Bükk Egyesületben*, a mezőcsáti tanítók gyűlésén, a miskolci *Városi Tisztviselők Körében*, a miskolci *Szabadegyetemen*, a miskolci református egyház volt Palóczy utcai gyülekezeti termében, az *Evangélikus Luther Szövetségben*, a miskolci *Református Leányegyesületben*, a miskolci *Gazdakörben*, a *Múzeumpártoló Egyesületben*, a miskolci *Nyomdászok Egyesületében*, a népművelők tanfolyamain, a múzeumi felolvasó rendezvényeken, a miskolci evangélikus templomban, a múzeum tanfolyami hallgatói előtt, turistáknak, várlátogatóknak stb. Különös szeretettel foglalkozott ezeken kortársai, munkatársai emlékével, így Gálffy Ignác, Herman Ottó, Kadič Ottokár, Hillebrand Jenő kutatásaival, munkásságuk értékelésével. De voltak előadásai a *Kőrösi Csoma Társaságban*, a *Móra Ferenc Társaságban*, a *Női Ipariskolában*, a *Pedagógus Szakszervezetben*, a néprajz kutatói előtt.

Mint múzeumóri, majd igazgatói beosztásánál fogva, mind kutató, tudományos munkássága, majd pedig a közművelődésben vállalt szerepe szerint is megbecsült személyisége volt a városnak és megyének. A két világháború közötti Miskolcon, de a felszabadulás után is elválaszthatatlan volt neve és alakja *Benedekfalvi Klein Gáspár levéltáros*, *Marjalaki Kiss Lajos* történész, *Schwendtner István* városi levéltáros és *Megay Géza* restaurátor-muzeológusétól. Nekünk, velünk együtt is dolgozó, majd őket váltó és a közművelődésben munkájukat folytató nemzedéknek tiszteletet parancsoló emléküket és munkásságukat megbecsülése.

7. Nem fejezhetjük be megemlékezésünket anélkül, hogy ne szövjünk arról a *kéziratáról*, amely hagyatéka között a múzeum adattárában van.² Ez a Tanácsköztársaság miskolci eseményeit rögzíti. Ma forrásértékű és aktuális, amikor sok minden az átértékelés stádiumában van. Éppen a Tanácsköztársaság történetét feldolgozó két világháború közötti irodalom egyoldalú negatív szemlélete, majd a második világháború utáni dogmatikus történelemmagyarázat és a mai mindkettőt kritikusan feltáró és ismertető műlőben ennek értéke egyre nő. Nyilvános publikációra, vagy feldolgozására nem került még sor. A kézirat 11 lapból, 21 oldalból álló kézzel írott anyag, ahogy a kívülálló nézte és jegyezte fel az akkori napok eseményeit. Leszih Andor a kézirat bevezetőjében írja: „Ezek a feljegyzések a magam passziójára készültek. A kommunizmus első napjaiban arról beszélgettünk, hogy milyen nehéz, sőt lehetetlen a történetírás, a tények valódi megállapítása, annyi tömérdek rémhír volt forgalomban.

Aztán a nemzetiségi, társadalmi és felekezeti szempontokat nem is tekintve, mit lát meg az intelligens ember a történeti eseményekből, melyekben bőséggel benne voltunk, s mit a nem fegyelmezett gondolkozású, és milyen formán, hogyan keletkeztek a rémhírek. Utóbb megpróbáltam egypárszor valamilyen esemény több szemtanújától megkérdezni a dolgot, és mind majdnem másként mondta el. Példának okáért az 1919. május 15-i Sörház utcai bombadobást 10 ember legalább hatféleképpen mondta el. Egy másik esetben egy repülőről nyomoztam adatokat, egyik szerint legalább 200 méter magasan repült, de volt, aki határozottan állította, hogy a búzatéri fák tetejét sodorta. Elkezdtem tehát a rémhíreket jegyezni, de az első napokban észrevehettem, hogy milyen végtelen nehéz lesz majd utóbb különválasztani az igazságot a rémhírektől. Inkább feljegyzem a repülők járását, az ágyúzások idejét, az újságba nem került híreket – általában naponként azokat az eseményeket, és híreket, amelyekben közvetlenül éltem, illetve amelyeket hallottam, és pedig amennyire csak lehetett megvitatgatom. Arra távolról sem gondolok, hogy ezek hű képei lesznek azoknak a napoknak, de még arra sem, hogy ezekből meg tudnám írni azoknak a hónapoknak az eseményeit, hiszen a legfontosabb napi események legtöbbször nincsenek is benne, és a legtöbb esetben

2. HOM Helytörténeti Dokumentáció 84. 48. 26.

még meg sem tudom, melyik igaz, melyik rémhír. Naponkénti feljegyzéseim 1919. május közepétől, a csehek kivonulása előtti időtől kezdődnek. Március 22-től odáig csak utólag írtam fel pár dolgot. Saját véleményemet igyekeztem mindenütt elhallgatni . . .”

Ez után a bevezető után név szerint is találkozunk a háború előtti, alatti és utáni miskolci vezetőkkel, mint *Rimóczy Gyula*, *Hodobay Sándor*, *Reisimger Ferenc* nevével. De olvashatunk Miskolc, cseh, majd román megszállásáról, a kassai, eperjesi direktorium miskolci tartózkodásáról, a Tanácsköztársaság ún. északi hadjáratáról, bukásáról. Több cikk, tanulmány, közlemény is jelent meg e vonatkozásban. Magam is foglalkoztam a Tanácsköztársaság helyi kulturális eseményeivel, de a szemtanú leírásával ilyen részletesen, naponkénti feljegyzés formájában nem találkoztam. Megérné a kézirat a kritikai feldolgozást, már csak forrásjellege miatt is.

Ezzel kiegészítve Leszih Andor tudományos és közéleti munkásságának rajzát, áll előtünk a tudós, a múzeumőr, a közművelődés embere. Hadd egészítsem ki ezt a visszaemlékezést személyes kapcsolatunk idézésével is. Ebben benne van a tudós tisztelete, a közvetlen szerény ember megbecsülése, Miskolc város történetének, magyar nemzeti kultúránk kutatójának, őrzőjének és terjesztőjének tisztelete is.

ZUR ERINNERUNG AN ANDOR LESZIH

(Auszug)

Andor Leszih war von 1905 bis zum Januar 1950 Direktor des Miskolcer Museums, des heutigen Herman Ottó Museums. Er wurde am 19. September 1880 in Miskolc in einer alten Handwerkerfamilie geboren. 1899 legte er am miskolcer reformatischen Gymnasium sein Reifezeugnis ab. Schon als Schüler hat er sich leidenschaftlich mit dem Sammeln von Altertümlichkeiten, vor allen Dingen von alten Münzen beschäftigt. Beim 1899 gegründeten Borsod-Miskolcer Museum war er zuerst freiwilliger Mitarbeiter, dann ab 1905 übernahm er von József Molnár, Lehrer am reformatischen Hauptgymnasium, das Amt des Museumsbewahrers, zuerst als Museumsbewahrer mit Ehrengehalt, ab 1923 versieht er diesen Posten mit Rückwirkung ab 1915 in städtischer Anstellung als Stadtbeamter. Nach der Befreiung bekommt dieser Posten die Bezeichnung als Museumsdirektor. Schon 1903 veröffentlicht Andor Leszih Studien über Altertumsforschung, von da an erscheinen von ihm kontinuierlich insgesamt 516 Publikationen. Gegenstand dieser ist zum größten Teil die Münzkunde, die Bestimmung der im Komitat und im Lande gefundenen Münzen und deren Beschreibung. Aber er führt auch selbst Ausgrabungen durch, deren Fundmaterialien er auch aufarbeitet. Von den 516 Veröffentlichungen beziehen sich 94 eng auf die Ausgrabungen in Miskolc und Umgebung, auf die dortigen Funde. Neben der *Folia Archeologica*, *Numizmatikai Közlöny* (Numismatische Mitteilungen), *Erdélyi Múzeum* (Erdélyer Museum), den miskolcer *Történelmi és Régészeti Közlemények* (Geschichtliche und Altertumsforschungs-Mitteilungen) sind seine Artikel und Studien in vielen anderen Landesweit verbreiteten Fachzeitschriften zu finden. Seine Schriften erschienen auch regelmäßig in den lokalen und landesweit veröffentlichten Tagesblättern. Seine archäologischen Ausgrabungen und deren Aufarbeitungen wurden durch viel bedeutendes Fundmaterial aus der „Bükker Kultur“ bekannt, unter denen wir das die miskolcer Werkstatt aus der Paläolith-Zeit auf dem Avas beschreibende Material hervorheben möchten.

In seiner Forschungs- und Aufarbeitungstätigkeit waren ihm Márton Roska, Ferenc Móra, Lajos Kelemen, Ottokár Kadič und Jenő Hellebrand Zeitgenossen und Mitarbeiter, sein Nestor war Béla Pósta.

Neben seiner breitgefächerten Forschungsarbeit und Aufarbeitungstätigkeit nahm er sehr aktiv am miskolcer Bildungs- und Kulturleben teil. Er veranstaltete 76 Ausstellungen, unter denen auch welche von landesweiter Bedeutung waren. Seine Artikel und Vorträge über geschichtliche Themen trugen zur kulturellen Entwicklung der Stadt bei. Aber in dieser Beziehung kämpfte er auch um die Realisierung des Künstlerviertels, um die Schaffung der Bibliothek des Museums als allgemeinbildende Bücherei, für die Organisierung der Sammlungen, so der völkerkundlichen Sammlung. Er war Mitglied vieler wissenschaftlicher Vereinigungen, sein Name ist untrennbar mit der Schaffung des heutigen Herman Ottó Museums verbunden. Aber auch an der Organisierung des Archivs hat er seinen Anteil. Die Wahrung seines Andenkens und dessen Pflege ist eine ehrenhafte Verpflichtung für unsere Stadt.

Gábor Deák